

**UNIVERZA V LJUBLJANI
TEOLOŠKA FAKULTETA**

Damjan Škrabanja

**VLOGA PRIČEVANJA PRI
HOMILETIČNEM OZNANJEVANJU
DIPLOMSKO SEMINARSKO DELO**

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI

TEOLOŠKA FAKULTETA

**DVODISCIPLINARNI UNIVERZITETNI PROGRAM TEOLOŠKI
ŠTUDIJI**

Damjan Škrabanja

**VLOGA PRIČEVANJA PRI
HOMILETIČNEM OZNANJEVANJU**

DIPLOMSKO SEMINARSKO DELO

Mentor: Prof. dr. Vodičar Janez

Ljubljana, 2017

ZAHVALA

Zahvaljujem se prof. dr. Janezu Vodičarju, ki je z veseljem sprejel mentorstvo pri mojem delu, me vodil in usmerjal skozi pisanje ter mi kazal prave smernice.

Zahvaljujem se tudi Teološki fakulteti, na kateri sem pridobil ustrezno znanje, ki sem ga lahko pri nastajanju dela koristno uporabil.

Zahvala pa gre predvsem moji družini in prijateljem, ki so me ob delu spremljali, mi pomagali ter spodbujali.

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC IN OKRAJŠAV

HD – Homiletični direktorij

VE – Veselje evangelija

SSKJ – Slovar slovenskega knjižnega jezika

Mr – Markov evangelij

Apd – Apostolska dela

KAZALO

1. UVOD	1
2. DEFINICIJE POJMOV	2
2.1 Homilija	2
2.2 Oznanjevanje	2
2.3 Pričevanje	3
2.4 Pričevanje v okviru homiletičnega oznanjevanja	4
3. RETORIKA	6
3.1 Značaj	6
3.2 Govor	8
3.3 Odnos z verniki	9
4. ANALIZA PRIDIGARJEV	11
4.1 Papež Frančišek	11
4.1.1 Vsebina homilij	12
4.1.2 Značaj	12
4.1.3 Govor	14
4.1.4 Odnos z verniki	16
4.2 Duhovnik Peter Opeka	17
4.2.1 Vsebina homilij	17
4.2.2 Značaj	18
4.2.3 Govor	19
4.2.4 Odnos z verniki	19
5. PRIMERJAVA MED PRIDIGARJEMA	21
SKLEP	23
POVZETEK	25
RIASSUNTO	26
REFERENCE	27

1. UVOD

Diplomsko seminarsko delo spada v področje homiletike. Gre za zelo širok pojem, v katerem imata pomembno vlogo homiletično oznanjevanje ter pričevanje, ki sta med seboj tudi tesno povezana. Zato je homilija kot celota s tema dvema elementoma pomemben del bogoslužja, ki nagovarja in vodi vernike k poglobitvi njihove vere. Pri tem pa igra pomembno vlogo duhovnik oz. pridigar. Razlog za izbiro te teme je ta, da je pričevanje kot samostojen pojem izjemno zanimiv za raziskovanje zaradi svoje vsebine, saj se dotika osebnosti govorca. Predvsem pa je ta pojem pomemben v homiliji in ima močan vpliv na poslušalca. Poslušamo dve vrsti homilij; homilije, ki govorijo o božji besedi na nam običajen in ustaljen način, ter homilije, ki na vernika naredijo vtis.

Izhajali bomo torej iz naše osnovne teze, da je pričevanje znotraj homilije ključnega pomena in celo nujno za oznanjevanje božje besede. Zato bo cilj našega raziskovanja odkriti lastnosti tiste homilije, ki na poslušalca naredi vtis in mu pomaga krepiti njegovo vero. Pri našem delu bomo uporabljali pojem homiletično oznanjevanje kot način oznanjevanja, ki je umeščeno v bogoslužje. Na začetku bomo definirali ključne pojme; homilija, homiletično oznanjevanje in pričevanje. S tem bomo osvetlili pogled na naše delo in ustvarili teoretično podlago, iz katere bomo nato izhajali. Potem bomo pojem pričevanja postavili v okvir homiletičnega oznanjevanja, iskali njegovo vlogo, skušali ugotoviti, kakšno je stališče katoliške Cerkve do tega pojma in kako sovpada z našo tezo. V drugem delu se bomo lotili pojma z vidika retorike in njenih elementov, ki so pomembni za učinkovitost pridigarjevega pričevanja: značaj, govor in odnos z verniki. To teorijo bomo potem uporabili v tretjem delu, kjer bomo preučevali dva pridigarja in na konkretnih primerih »merili« učinkovitost pridigarjev oz. njihovih pričevanj. Lotili se bomo analiziranja homilij papeža Frančiška in lazarista Petra Opeke. Od te analize pričakujemo, da bomo na podlagi teorije pojmov skupaj z retoričnimi lastnostmi, ki so pomembne za kvalitetno pričevanje, na dveh konkretnih pridigarjih »izmerili« vlogo ter učinkovitost njihovih pričevanj. Za naše ugotovitve pri raziskovanju pa pričakujemo, da bodo primeri homilij dveh pridigarjev sovpadali in potrjevali teorijo, oz. kako je pravo pričevanje videti v praksi.

2. DEFINICIJE POJMOV

2.1 Homilija

Za začetek je potrebno podati definicije za ustvarjanje teoretične podlage in nadaljevanje z raziskovanjem. Najprej si pogledjmo eno izmed osnovnih razlag pojma homilija: »rel. govor z razlago svetopisemskega besedila: nedeljska homilija« (SSKJ 2014). Kratka in preprosta razlaga nam pove, da gre za razlago svetopisemskih besedil, še jasneje pa nam ta pojem razloži razlaga, ki je v skladu z učenjem Rimokatoliške Cerkve; »Biti mora razlaga kakega vidika svetopisemskih beril ali drugega stalnega ali pa spremenljivega dnevnega mašnega besedila.« (HD 9). Gre za splošno definicijo homilije, ki velja od Drugega Vatikanskega koncila do danes in jasno poudari, da gre za razlago verskega besedila pri svetem bogoslužju. Vendar pa homilija ni samo to, ampak naj bi bila znotraj bogoslužja tudi del češčenja in ne samo pouk, saj ima zakramentalen pomen (HD 4). Govorimo pa tudi o tem, kaj homilija ni in ne sme biti, saj tako nima več svojega bistvenega pomena in izgublja umeščeno v bogoslužje; ne sme obravnavati abstraktnih vprašanj, biti vaja iz biblične eksegeze, ne katehetski pouk in ne sme biti priložnost za osebno izkušnjo pridigarja (HD 6). Kljub temu pa naj bi homilija vsebovala elemente, ki se na nek način dotikajo pridigarjevega življenja in dogajanja v svetu: »Zelo je primerno, da zna pridigar združevati bogoslužna besedila z aktualnimi dogajanja in vprašanji, posredovati sadove študija za razumevanje svetopisemskega odlomka, pokazati povezanost med božjo besedo in cerkvenim naukom.« (HD 7). Po opredelitvi pojma homilije lahko na tej podlagi obravnavamo pojma oznanjevanja in pričevanja, ki sta prav tako v okviru homiletike zelo pomembna in med seboj povezana.

2.2 Oznanjevanje

Gre za pojem, ki spada v kontekst homilije in v njem dobi svoj pravi pomen. Bistvo pa je razglašati evangelij in govoriti o božjih delih tako verujočim kot neverujočim: »sporočati javnosti, razglašati: rel. oznanjati evangelij, blagovestje, blagovestje resnice

in ljubezni, oznanjati poganom blagovestje« (SSKJ 2014). O povezavi teh dveh pojmov govori tudi naslednja razlaga, ki jasno definira vlogo in namen homiletike, v kateri je oznanjevanje bistvenega pomena in predmet raziskovanja homiletike kot discipline: »Homiletika je praktična teološka veda, ki raziskuje osnovne dejavnike in načela za oznanjevanje božje besede pri bogoslužju v Kristusovi cerkvi.« (Snoj 1997, 24). Poleg pomena oznanjevanja je zelo pomembno tudi njegovo sporočilo – oznanilo. V knjigi *Veselje Evangelija* je opisano bistvo oznanjevanja, kot ga uči Cerkev, ki pravi, da je oznanjevanje najprej dolžnost in da je središče oznanila in njegovo bistvo vedno isto: »Bog, ki je razodel svojo neskončno ljubezen v umrlem in vstalem Kristusu.« (VE 11). Oznanjevanje je zato še danes zelo pomembno in h kateremu nas spodbuja Cerkev. Pravi, da mora oznanjevanje temeljiti na prepričanju, da Bog dosega druge preko pridiganja, preko človeške besede in o čemer je govoril že sv. Pavel, ko je dajal velik pomen oznanjevanju, ker želi na ta način Bog preko naše besede doseči druge (VE 136). Pomembno je, da širimo to oznanilo preko nas in preko naših besed ter na ta način prinašamo Jezusa drugim. Z drugega vidika pa oznanjevanje znotraj bogoslužja »ni najprej trenutek premišljevanja in kateheze, ampak je pogovor med Bogom in njegovim ljudstvom, pogovor, v katerem se oznanjajo čudovita dela odrešenja in se vsakokrat znova postavljajo pred človeka zahteve zaveze« (VE 137). V samem bistvu ne gre zgolj za odnos med oznanjevalcem in poslušalci, ampak za odnos med Bogom in njegovim ljudstvom, za razodevanje Kristusa vernikom, ki so pri bogoslužju v občestvu z duhovnikom povezani z njim: »oznanjevanje usmerja skupnost in tudi duhovnika v občestvo s Kristusom v evharistiji, ki spreminja življenje« (VE 138).

2.3 Pričevanje

Pričevanje je z oznanjevanjem tesno povezano, sv. Pavel ju celo enači. Vendar pa *Homiletični direktorij* pričevanje kot pripovedovanje o osebni izkušnji pridigarja ali koga drugega ne umešča v okvir homilije oz. pravi da naj ne bi bil to osrednji del le-te: »Brez dvoma se ljudi lahko globoko dotaknejo osebne zgodbe, vendar mora homilija izražati vero Cerkve, ne pa osebne zgodovine pridigarja.« (HD 6). Postavlja se

vprašanje, kakšno mora potem biti to pričevanje in kako je pridigar osebno povezan z verniki?

Osnove pričevanja najdemo v Svetem pismu, kjer Jezus pošilja apostole in jim naroča, da naj ne samo oznanjujejo, ampak naj bodo tudi njegove priče v svetu in jim zapoveduje: »Pojdite po vsem svetu in oznanite evangelij vsemu stvarstvu!« (Mr 16,15) ter jim naroča naj bodo kot oznanjevalci njegove »priče v Jeruzalemu in po vsej Judeji in Samariji ter do skrajnih mej sveta« (Apd 1,8). To pomeni, da oznanilo potrdijo s svojim življenjem. V evangelijih in Apostolskih delih je jasno povedano, da Jezus od apostolov zahteva pričevanje njihovega življenja, ki je zgled za druge; torej s svojim življenjem. Tudi pričevanje pridigarja oz. pričevalca in verskega občestva je ključnega pomena pri oznanjevanju in zato »Vero posredujemo s pričevanjem. Oznanjevalec s svojim pričevanjem približa Kristusa poslušalcem.« (Snoj 1997, 77). Tu je vrednost pričevanja poglobljena in dosega svoje bistvo, saj ne govori samo o povezavi med oznanjevanjem in pričevanjem, ampak o tem, kaj je bistvo: »Pričevanje pa je ravno dajanje tistega, kar imamo. Kristusa lahko posreduje samo tisti, ki ga nima le na svojih ustih, ampak tudi v svojem srcu.« (Snoj 1997, 77). Za dobro pričevanje je potreben osebni stik s Kristusom: »Oznanjevalec bo posredovalec vere, če bo govoril iz osebne in globoke povezanosti s Kristusom in bo več komunikacije tudi s človekom.« (Snoj 1997, 80). Pričevanje mora temeljiti na življenju pridigarja in njegovih izkušnjah ne v smislu, da pripoveduje konkretno o svoji zgodbi, ampak da je božjo besedo, o kateri govori, izkusil v svojem življenju. Pri pričevanju mora biti zato »dobro seznanjen z božjo besedo«, tej besedi pa se mora »približati s poučljivim in molitvenim srcem, da do temelja prodre v njegove misli in čustva« (VE 149).

2.4 Pričevanje v okviru homiletičnega oznanjevanja

Pričevanje smo postavili v okvir homilije. Poiskali smo njegov pomen in vlogo v njej ter pomembnost le-tega za kvaliteto pričevanja. Skozi definicijo treh ključnih pojmov smo ustvarili podlago za nadaljevanje v naslednji del našega dela, kjer bomo pojem obravnavali z vidika retorike. Pomembno je, da odkrijemo, kako oznanjevalec pričuje, kako oz. v čem se kaže to pričevanje ter kako ga podaja vernikom. Odgovor najdemo že

v naslednjem stavku, ki omenja vlogo dobre komunikacije, ki je poleg osebne izkušnje ključnega pomena: »oznanjevalec bo posredovalec vere, če bo govoril iz osebne in globoke povezanosti s Kristusom in bo večč komunikacije tudi s človekom« (Snoj 1997, 80). Zato bomo poleg osebnih izkušenj v nadaljevanju analizirali pridigarja z vidika njune komunikacije z verniki.

3. RETORIKA

Retorika je spretnost, ki zagotavlja učinkovitost pričevanja. Če je izpopolnjena, kvalitetna bo govor pridigarja in njegov nastop učinkovito vplival na poslušalce. Zato bo v tem drugem delu pri analizi pridigarjev ta najbolj pomembna. Gre za bolj tehnični vidik pričevanja, ki je sicer povezan z vsebino, saj jo podaja in brez nje ne more obstajati. Gre za veččino, za nekakšna pravila, ki zagotavljajo kvaliteto nastopa in govora. Pri retoriki gre za zelo širok pojem, ki je predmet številnih študij, aktualen v mnogih disciplinah ter vse do danes zelo pomemben element pri sposobnosti prepričevanja oz. komunikacije. Prvi, ki se je sistematično ukvarjal z retoriko, je Aristotel, ki je ta pojem definiral kot umetnost prepričevanja. Razdelil je tri sredstva, ki so najbolj učinkovita pri prepričevanju poslušalcev, da verjamejo njegovim besedam. »Retorika je umetelnost in spretnost, kako dobro govoriti v javnosti. Po Aristotelovi opredelitvi odkriva in uporablja vsa razpoložljiva sredstva za dokazovanje in prepričevanje pri katerikoli panogi.« (Snoj 1997, 23-24). Gre za zelo širok pojem v kateri koli panogi, vendar pa moramo retoriko postaviti v naš kontekst. Lahko rečemo, da je homiletika več od retorike, in sicer v svoji vsebini. Glede vsebine retorika ni pomembnejša od homiletike, je pa v našem kontekstu pomembna pri učinkovitosti pričevanja. Tu je dobro obrazložena razlika med retoriko in homiletiko, kjer retorika išče korist in premagovanje sogovorca, homiletika pa išče odnos, ki vodi v občestvo z Bogom: »Ne gre za retorično načelo premagovanja nasprotnika, temveč za izključno pozitivno graditev občestva vernih in izpolnitev njihovega poslanstva v veri, upanju in ljubezni.« (Snoj 1997). Retorika pa z drugega vidika predstavlja svojo bistveno vlogo, ki je bolj tehnične narave: »Je umetnost podajanja, pa tudi način izražanja.« (Snoj 1997, 108). Od kvalitete retorike je odvisno, ali je govor učinkovit, ali poslušalca prepriča o verodostojnosti govorcevih besed, ga pritegne k poslušanju in je zato ena ključnih elementov za dobro pričevanje.

3.1 Značaj

Aristotel govori o prepričevanju in o sredstvih prepričevanja. Navaja »tri vrste sredstev prepričevanja, ki so priskrbljena z govorom«: značaj govornika (etos), razpoloženje poslušalca (patos) ter dokazovanje (logos). Za prvega pravi: »Z značajem torej (govornik prepriča), kadar je govor podan tako, da govorniku da verodostojnost, kajti poštenim ljudem zaupamo bolj in hitreje glede vsega na splošno, popolnoma pa (jim zaupamo) v tistih primerih, ko natančnost ni mogoča, ampak so mnenja lahko deljena. To (zaupanje) pa se mora porajati iz govora, ne iz vnaprejšnjega mnenja o govornikovem značaju.« (Aristotel 2011). Če primerjamo patos z etosom, ta nima takšne povezave s pričevanjem, ker se patos dotika poslušalcev in v prvo vrsto postavlja njih, da se pridigar nato po njih ravna. Tretji, logos, pa je tudi povezan s pričevanjem, ampak gre tu zgolj za besede, ki skušajo prepričati poslušalca o resnici oz. navidezni resnici. Ta pa za homiletično oznanjevanje ni primeren, ker pridigar zgolj skozi besede in dokazovanje ne more v polnosti pričevati o tem, kar živi. Za nas je torej pomemben etos in na podlagi tega bomo nadaljevali naše raziskovanje v smeri odkrivanja značaja govorcev in tistih lastnosti, ki zagotavljajo učinkovito pričevanje. Lahko rečemo, da je pričevanje v vlogi oznanjevanja tudi prepričevanje, vendar ne v smislu v korist govornika, da mu poslušalci verjamejo ne glede na to, ali govori resnico ali ne, ampak v smislu, da želi pridigar ljudi prepričati o resničnosti svojih besed ter jih tako voditi v občestvo z Bogom. Svoje življenje torej potrjuje z značajem in ker so besede, ki jih govori, del njegovega življenja in to življenje, ki pričuje, ni mogoče zaznati samo skozi izrečene besede ampak skozi način, ki jih podaja. Besede, ki jih pridigar oznanja, jih živi in izkuša v svojem življenju, so del njegovega značaja oz. etosa, to daje verodostojnost in zaupanje s strani poslušalcev. Pri pričevalcu pa etos oz. značaj zajema razpoloženje, način življenja, duševno stanje, odnos do drugih: »značaj označuje človeka kot posameznika zlasti v odnosu do ljudi, okolja: govorjenje, vedenje kaže njegov značaj.« (SSKJ 2014).

Da je značaj pričevalca zelo pomemben, dokazuje tudi dejstvo, da je pričevalec od »Boga poklican, ki v službi Cerkve oznanja Jezusov evangelij« (Snoj 1997, 87). Kot prvo mora biti pravi človek za pričevanje, imeti prave osebnostne lastnosti, ki izžarevajo resničnost besed. Imeti mora »ustrezne naravne sposobnosti za oznanjevanje« (Snoj 1997, 88). Te naravne sposobnosti pričevalca pa po sv. Tomažu Akvinskem »pomagajo poslušalcem: 1. razsvetljevati razum, 2. ogrevati čustva in 3. razgibavati voljo« (Snoj 1997, 88). Aristotel pravi, da značaj pomaga pri prepričevanju,

sv. Tomaž pa značaj oz. osebnostne lastnosti označi za sposobnosti človeka, ki morajo biti prave, da tako pričevalec poslušalcem pomaga pri krepitvi njihove vere.

Pomembnost značaja je tudi v tem, ker preko njega izžareva pričevanje življenja. Zato je potrebno ločiti govorjenje o osebnih izkušnjah, ki se neposredno nanašajo na življenje pridigarja. In kadar govori o sebi, je to lahko za poslušalce zelo zanimivo, ni pa v skladu z učenjem Cerkve, ki pravi, da mora biti zgled pridigarja pričevanje. Zgled pa se ne kaže skozi besede, temveč preko osebnosti pridigarja. Zato ima v okviru retorike značaj prvo mesto kot sredstvo »prepričevanja«. A vendar pridigarji pričujejo o lastnih izkušnjah, ki morajo biti pogojene oz. potrjene z življenjem: »Pridige ne bo skrčil na priobčevanje osebnih idej, na poudarjanje lastne izkušnje, ki je ne bi potrjevalo pričevanje življenja.« (Snoj 1997, 108).

3.2 Govor

Govor je naslednji od zelo pomembnih elementov, kjer pridigar na podlagi značaja oz. zgleda svoje pričevanje utrjuje z večjim podajanjem sporočila poslušalcem. Gre za bolj tehnični vidik, kjer ni več pomembna zgolj vsebina, ampak podajanje le-te. Gre za zahtevno veščino, ki ustvarja dialog med pridigarjem in verniki, saj preko govora pridigar vstopa v ta dialog, ki predstavlja odnos. Ta dialog je pogojen, kot smo že omenili, z značajem in z dobrimi govornimi sposobnostmi. Govor je tudi veščina, ki jo za razliko od značaja pridigar lahko skozi vajo zelo izpopolni in vedno znova nadgrajuje. Komunikacija v dialogu je nujna, da ta sploh obstaja. Predstavlja povezanost med pridigarjem in verniki oz. med Bogom ter ljudstvom, ki je toliko bolj povezano med seboj, kot je dobra komunikacija oz. kot je dober govor. To pomeni, da mora biti pridigar večč te veščine: »zato mora govornik obvladati veččino dialoškega komuniciranja, ga spodbujati in vzdrževati« (Snoj 1997, 108). O pomenu dialoga, ki predstavlja odnose, pa nam govori tudi naslednji citat, iz katerega lahko razberemo, da živa komunikacija med ljudmi pogojuje globlje odnose: »Gre za izpolnitev pogojev za živo komunikacijo ne le med pridigarjem in poslušalci, ki omogoča komunikacijo med Bogom in človekom, temveč tudi za globljo komunikacijo v cerkveni skupnosti.« (Snoj 1997, 109). Globlji pomen komunikacije med pridigarjem in poslušalci ponazarja

komunikacijo v cerkveni skupnosti. Zato je pridigarju zaupana zelo pomembna vloga, v kateri mora biti več komunikacije ter jo vedno znova izpopolnjevati, da vernike vodi v globok odnos z Bogom.

Govor pa z druge strani predstavlja skupek praktičnih elementov, ki predstavljajo kvaliteto govora in preko katerih je podana vsebina. Zato morajo biti tej elementi, ki jim pravimo tudi retorična načela ali pripomočki, izpopolnjeni: »Da bo zmož uporabi pravo miselno zvezo in jo izraziti s pravo prisodobno ter jo tudi estetsko in zanimivo govorno podati, bo upošteval še druga retorična načela in pripomočke.« (Snoj 1997, 109). Podajanje vsebine samo zase ni dovolj, če ta ni podana na zanimiv način, preko katerega doseže poslušalce. Ti jo zato lažje ter bolj učinkovito sprejmejo in razumejo. Govor predstavlja neko celoto, ki jo glede na vsebino sestavljajo trije deli: uvod, jedro in zaključek. Za samo izvedbo govora pa so značilna načela, ki so predmet raziskovanja retorike. V kontekstu homilije bomo poleg vsebine pri pridigarjih obravnavali naslednja: naravna sproščenost, lepota izražanja, oblikovan glas, umirjena hitrost, uravnotežen nastop ter obvladovanje okoliščin (Snoj 1997, 215-221).

3.3 Odnos z verniki

Naloga pridigarja je, da se poveže v občestvo s poslušalci. Že pri komunikaciji smo ugotovili, da ta vpeljuje ljudi v odnos, da ustvarja skupnost med Bogom in človekom. Eden od najpomembnejših namenov Cerkev je, da pripelje ljudi v občestvo z Bogom. In ravno to je tudi cilj homilije, kjer preko duhovnika, njegova vloga je tu ključna, s pričevanjem o božji besedi in o Svetem pismu povezuje vernike. Poveže jih z Bogom, ki se razodeva preko božje besede. Cilj homilije, ki presega retoriko, je ta, da ustvarja dialog med Bogom in človekom, kjer je posredovalec, pričevalec – duhovnik: »Ker je delovanje kristjanov izrazito občestvenega značaja, je eden od ciljev pridige, ki močno presega retoriko, tudi ta, da ustvarja ozračje dialoga in možnega soglasja glede nekaterih temeljnih usmeritev občestva.« (Snoj 1997, 108).

Homilija in predvsem pričevanje predstavljata komunikacijo med Bogom in človekom, ki je živa in predstavlja tudi komunikacijo v cerkveni skupnosti: »Gre za izpolnitev pogojev za živo komunikacijo ne le med pridigarjem in poslušalci, ki omogoča

komunikacijo med Bogom in človekom, temveč tudi za globljo komunikacijo v cerkveni skupnosti.« (Snoj 1997, 109). Skupnost Cerkve, ki temelji na odnosu med Bogom in verniki, je bistvena. Ta odnos pa povezuje pridigar, ki preko razlaganja besede prinaša Boga vernikom.

Ta razsežnost pričevanja kot odnos med Bogom in človekom predstavlja globlji pomen kot sam govor. Vendar pa je govor pogojen z značajem in dobro komunikacijo, ki jo pridigar ustvari. Ta vez med pridigarjem in občestvom mora biti zato dobro vzpostavljena.

4. ANALIZA PRIDIGARJEV

Pri analizi naših dveh pridigarjev bomo iskali lastnosti, ki smo jih v prejšnjem delu opredelili kot najpomembnejše za učinkovito pričevanje. V prvi vrsti gre za značaj pridigarja, ki je predpogoj za učinkovitost, ki se med pridigarji razlikuje ter je težje spremenljiv kot ostale lastnosti. Opazovali bomo značaja obeh pridigarjev in ju opisali ter poskušali najti tiste lastnosti značaja, ki so najpomembnejše pri učinkovitosti in prepričevanju poslušalcev. V naslednjem delu bomo preučevali govor in retorične spretnosti, kjer je govor razdeljen na pomembnejše dele. Vsebino bomo razdelili na sledeče dele: kaj je vsebina, obvladovanje snovi, zgradba (uvod, jedro, zaključek), razvijanje misli in idej, aktualnost snovi, prilagoditev poslušalcem in okoliščinam (Snoj 1997, 221). Pod izvedbo samega govora pa spadajo sledeči pomembni vidiki: stik s poslušalci in osebni odnos, obvladovanje zbornega jezika, obvladovanje glasu, obvladovanje ritma, telesna govorica in obvladovanje okoliščin (Snoj 1997, 221). Gre za številne elemente, ki so zapleteni, vendar pa pomembni za kvaliteto podajanja govora. Kot zadnji vidik pričevanja pa bomo obravnavali odnos z verniki. Kot smo že povedali, je ta izjemno pomemben in pogojen z dobrim značajem in kvaliteto govora. V tem odnosu bomo iskali povezanost med pridigarjem in verniki ter povezanost med Bogom in občestvom, katerega posrednik je pridigar, ki pa globino te povezanosti tudi pogojuje.

4.1 Papež Frančišek

Papež Frančišek oz. Jorge Mario Bergoglio se je rodil leta 1936 v Buenos Airesu. Je argentinski katoliški duhovnik italijanskega rodu in član Družbe Jezusove – jezuitov. Je škof, kardinal in papež, ki je svoje papeževanje začel 13. marca 2013. Je prvi papež, ki prihaja iz Latinske Amerike, in prvi neevropski papež novega veka. Končal je študij filozofije in nato teologije, doktorat pa je zaključil leta 1997 v Nemčiji. Za njegovo pridiganje sta značilna poudarka na duhovnosti in revščini: »Kljub temu svojih pridig običajno ne posveča socialni pravičnosti, ampak poudarja pomen duhovnosti. Verjame,

da bo pravilno razumevanje božjega nauka pripomoglo, da bodo ljudje bolje razumeli revščino in aktivno sodelovali pri dobrotah.« (Wikipedija 2016).

Njegove homilije so zaradi vloge zelo pomembne in odmevne. Govori velikim množicam, zato morajo biti homilije tudi skrbno pripravljene ter v skladu s cerkvenim učenjem. Njegovo pridiganje bomo analizirali skozi tri homilije ob večjih praznikih oz. dogodkih, vendar se bomo osredotočili na prvi dve; prva iz Sikstinske kapele ob njegovi izvolitvi, druga s svetovnega dneva mladih v Riu de Janeiru, tretja pa je z odprtja sinode o družini v Rimu. Najprej bomo povzeli vsebino njegovih homilij, opazovali njegov značaj, nato njegov govor in nazadnje še odnos z verniki. Vseh teh lastnosti ne bomo analizirali skozi celotne homilije, temveč se bomo osredotočili na odlomke, v katerih so prisotne lastnosti pričevanja, ki smo jih pred tem definirali. Naš cilj je ugotoviti, kakšno vlogo ima pričevanje v papeževih pridigah.

4.1.1 Vsebina homilij

Vsebina papeževih homilij vedno temelji na božji besedi. Homilij ne piše on, ampak jih samo bere ter razlaga. Ko pridiga, se vedno ozira na božjo besedo, na evangelij tistega dne in to poveže z aktualnim dogajanjem. Zato se ob odprtju sinode o družini nanaša na družino in jo poveže z evangelijem. Ko govori mladim v Braziliji, se evangelij nanaša na mlade, kaj jim želi Jezus sporočiti v evangeliju tistega dne ter kaj jim sporoča Bog. Vsebina je vedno v skladu z učenjem Cerkev, ki pravi, da se mora homilija vedno nanašati na božjo besedo tistega dne in da mora vernike voditi k utrjevanju njihove vere, v občestvo z Jezusom in Bogom.

4.1.2 Značaj

Začetek papeževe homilije v Sikstinski kapeli je dober dokaz, kako papež s svojim značajem živo pričuje. V njegovi pozitivnosti in skrivnostnosti je zaznati povezanost z besedo, ki jo nosi s seboj v življenju, jo razume ter premišljuje. Vse to je razvidno takrat, ko papež ne bere, temveč govori na pamet. Iz takšne homilije, ki izhaja neposredno iz pridigarjevih misli, je razvidno pričevanje. Verodostojnost svojih besed potrjuje prav s tem značajem, ki je vesel in pozitiven, zato pritegne vernike k

poslušanju. Kadar ne gre za branje homilije, ampak za govorjenje iz svojih misli in osebne izkušnje je zaupanje v njegove besede še močnejše. To je način, po katerem je homilija učinkovita in doseže vernika. Frančišek je pozitivno razpoložen, z veseljem podaja sporočilo evangelija poslušalcem. Kar pa je zelo dobro razvidno in pomembno za potrditev teh besed, je to, da papež v homiliji uporablja izkušnje iz življenja, s katerimi potrjuje besede evangelija. V njegovi prvi homiliji v Sikstinski kapeli je lep primer, ko govori o pojmi hoditi, graditi ter kesati se. Za vsako besedo uporabi primer iz življenja, s katerimi dodatno potrdi verodostojnost svojih besed ter jih približa poslušalcem. Dober primer uporabi za pojem graditi: »če gradimo na pesku, se hiša zruši, tako kot otroci, ki gradijo hiše iz mivke« (Frančišek 2013a). Ena od pomembnih stvari je tudi ta, da papež na koncu spodbuja in opogumlja vernike za skupno pot, skupno grajenje ter skupno kesanje v skupnosti Cerkve. Ravno skupek lastnosti, kot so veselje, pozitivnost, skrivnostnost, osebne izkušnje, opogumljanje, dajanje upanja, je potreben za učinkovito homilijo ter pričevanje o evangeliju in v tej homiliji papež naredi zelo pozitiven vtis na poslušalce.

Papež pa za razliko od homilije iz Sikstinske kapele ostale homilije bolj ali manj zgolj bere. Zato je iz teh težje razbrati lastnosti pričevanja, saj se drži besed tako, kot so napisane v tekstu. Težje pa je razbrati pričevanje zato, ker ni jasen njegov značaj, ker bere, ni prostora za izražanje osebnih misli. Je pa še vedno možno iz njegovega načina pripovedovanja razbrati papeževo povezanost z božjo besedo, o kateri govori. Predvsem tam, kjer določene besede izraža z veseljem, jim da dodaten poudarek in pomembnost. Prav to je pomembno, da daje poudarek določenim besedam, kjer je njegovo razpoloženje veselo, skrivnostno. Tako se besede dotaknejo poslušalcev ter jim dajo zaupanje v božjo besedo. To prikazuje njegov značaj, ki je pozitiven, vesel, ima veliko zanos, daje upanje ter zagon. Lep primer je, ko govori o božji besedi in jo približa mladim, jih spodbuja v veri, kot pri homiliji na svetovnem dnevu mladih v Rio de Janeiru: »pojditе dalje in ne imejte strahu« (Frančišek 2013b). Prav tako se zahvaljuje gibanjem v Cerkvi, ki vodijo mlade v skupnost Cerkve. To zahvaljevanje, nanašanje ter navezovanje božje besede na mlade, na življenje je eden od pomembnih načinov za dobro pričevanje, saj poslušalce poveže z življenjem, z osebno izkušnjo, ki krepi vero. Dober primer je tudi ta, kjer pravi, da »papež računa na vas« (Frančišek 2013b), »pojditе ter naredite vse za moje učence« (Frančišek 2013b). Zopet se naveže neposredno na mlade, ki ga pozdravijo z navdušenjem. Tako dobijo zaupanje vanj in

njegove besede, njegov značaj izžareva zaupanje v mlade, ki vzajemno zaupajo v njegove besede. Ne govori o lastnih izkušnjah, temveč je v tej homiliji zelo pomembno spodbujanje in opogumljanje. V tej homiliji so za pričevanje pomembni: pozitiven značaj, spodbujanje in opogumljanje, veselo razpoloženje ter verovanje v božjo besedo.

4.1.3 Govor

Govor je poleg značaja zelo pomemben za učinkovito pričevanje, saj potrjuje pravi značaj. V papeževih homilijah je zaznati bistvene lastnosti dobrega govora. Najprej je potrebno analizirati samo strukturo govora, ki je v vseh primerih sestavljena iz uvoda, jedra in zaključka. Uvod je po navadi kratek, kjer predstavi temo homilije in vedno tudi tri bistvene besede, na katerih homilija temelji, npr: »hoditi, graditi, kesati se« (Frančišek 2013a). Na začetku torej predstavi tri ključne pojme, v jedru pa začne z razlago teh treh pojmov po vrsti. Za vsakega najde primer, ki se nanaša na življenje, na vernike ter vse to predstavi v luči božje besede. Vse se nanaša na Jezusa in Cerkev: »graditi Cerkev« (Frančišek 2013a). Struktura je jasna in stalna, vsebina pa se vedno nanaša na božjo besedo.

Papeževa retorika je primer, kako z govorom ustvariti učinkovito pričevanje. To se kaže iz retoričnih spretnosti, ki jih ima. Najprej gre za strukturo govora, ki je jasna. Potem je tu pomemben način podajanja sporočila poslušalcem, ki ga podaja na skrivnosten, veselo in tudi odločen način. To skrivnostnost jasno izraža v homiliji v Sikstinski kapeli, ko pravi: »kdor ne moli Gospoda, moli zlo« (Frančišek 2013a). To pove z odločnostjo, s trdim glasom, s potrditvijo teh besed, kar jim da dodatni pomen in pusti vtis na poslušalcu. V drugih primerih podaja sporočilo zelo veselo, pozitivno, z veselimi poudarkom, predvsem takrat, ko spodbuja mlade: »pojdite brez strahu služiti« (Frančišek 2013b). Temelji na treh besedah, ki jim da poudarek z dinamičnostjo v glasu in jim tako podeli globlji pomen.

Naslednja pomembna papeževa govorna lastnost je ta, da estetsko in zanimivo govorno podaja sporočilo. Pri tem so pomembna določena retorična načela, ki veljajo predvsem za homilijo in smo jih že navedli v prejšnjem delu, kjer smo pisali o pomenu govora in retorike. Od teh načel oz. lastnosti je za papeža zelo značilna naravna sproščenost, ki omogoča, da se sporočilo podaja na umirjen način. Govori počasi, osredotočen je na

besede. Naslednja je lepota izražanja, saj so besede skrbno izbrane in med seboj pomensko povezane, tako da ima vsaka svoje mesto v govoru. Njegov govor je umirjen, hitrost je prava, tako da imajo poslušalci čas, da premišlujejo besede ter njihov pomen, mu zato sledijo z zbranostjo in osredotočenostjo. Še ena od pomembnih lastnosti papeževe retorike je ta, da se prilagodi na okoliščine, glede na poslušalce, ki jim govori. Zato je razlika, ko govori kardinalom v Sikstinski kapeli in ko govori mladim na svetovnem dnevu mladih. Njegov govor je prilagojen poslušalcem, ki zahtevajo različen način pridiganja in pričevanja. Pri mladih je pozoren nanje in na njihovo izkušnjo vere, tako na primer govori o evangelizaciji med mladimi, kjer so oni tisti, ki druge mlade vabijo v skupnost Cerkve in da je to njihova naloga, saj je najboljši za evangelizacijo mladih njihov vrstnik.

Papež Frančišek se v svojih homilijah največkrat navezuje na božjo besedo in nikoli ne govori o konkretnih izkušnjah iz svojega življenja. Božjo besedo razlaga in ob njej razvija ter pogloblja misel. Govori sicer na splošno o življenju, a največkrat razlaga Kristusove besede, kar dokazuje, da ima Kristus in njegova beseda zanj velik pomen. Kristus je zato osrednja oseba v homilijah, iz katere črpa ter njegove besede nosi v sebi. Kot smo že omenili, so njegove homilije v skladu s cerkvenim učenjem in se zato skrbno držijo tega, da je homilija posredovanje Kristusa in njegove besede vernikom preko duhovnikovih ust. Njegove homilije se poleg božje besede in revščine velikokrat nanašajo na mlade (npr. Svetovni dan mladih v Rio de Janeiru), ki jih nagovarja zelo osebno. Kadar govori o božji besedi, se pogosto nanaša na današnji svet in v tem kontekstu skuša aktualizirati Jezusove besede. V pridigah pa ne zaznamo osebnih, življenjskih izkušenj, izraženih neposredno, ampak je prisotno oznanjevanje, ki je povezano z njegovo osebnostjo. To izraža osebno vero in povezanost s Kristusom.

Govori z zanimanjem za sporočilo homilije ter ga razlaga. Iz njegovega glasu je zaznati skrivnostnost, vendar je govor počasen in značilen za poučevanje. Njegov govor je enostaven, redko zviša dinamiko glasu, pomembne besede zelo poudari. V posameznih besedah je zelo navdušen, zaključuje pozitivno, ko govori o Kristusu, na določenih mestih govori na pamet brez teksta – iz tega lahko zopet vidimo, da črpa iz osebne izkušnje. Po navadi bere z lista, govori pa tudi monotono in počasi, vendar z globokimi besedami, na trenutke poudari besede tudi z gesto roke. Zelo močna je njegova gesta, ko pokaže s prstom proti množici (»tebi«) in s tem vzpostavi osebni stik s poslušalcem. Z gestami rok zelo pristno kaže na to, da so nekatere besede v homiliji zelo pomembne in

jim s tem doda vrednost. Kljub monotonosti pa je moč zaznati pristnost besed v njegovih ustih, v te besede veruje da imajo v njegovem življenju velik pomen (npr.: Jezusova ljubezen do nas).

4.1.4 Odnos z verniki

Zelo pomembna lastnost učinkovitega pričevanja pa je tudi kvaliteten odnos z verniki. V papeževih pridigah je razvidno, da ustvarja pristen stik z verniki oz. poslušalci. Na določenih mestih bolj, drugje pa manj. Veliko je tudi odvisno od tega, ali homilijo bere ali govori. V Sikstinski kapeli, kjer govori, je ta odnos z verniki pristnejši, več je stika med pridigarjem in poslušalci, več je neposrednega nanašanja na vernike, kar ustvari boljše pričevanje in trdnejši odnos z verniki. Ta odnos je pogojen z dobrim dialogom, ki ga ustvari s tem, da se nanaša na vernike, jih naslavlja osebno, jih spodbuja, opogumlja ter naroča. To ustvarja dober dialog in tako občestvo med njim in verniki ter med Bogom in Cerkvijo, kar je bistvo homilije. Trdnost dialoga je odvisna tudi od skupnih temeljev, kar so vrednote. Zato na primer, ko papež govori mladim, omenja vrednote, ki so bližje njim. Edinost s poslušalci ustvarja tudi tako, da govori o »nas« kot o skupnosti. Ustvarjanje občestva je zelo lepo razvidno, ko papež na svetovnem dnevu mladih govori o njihovi nalogi: »pojdit brez strahu služiti« (Frančišek 2013b). Tu se nanaša neposredno na njih in jih postavi v vlogo protagonistov, saj jim daje nalogo, da gredo služiti drugim brez strahu, pri tem pa se nanaša na božjo besedo.

Dialog utrjuje tudi kontakt z verniki, ki jih pogosto gleda ter se tako neposredno nanaša na njih. Nagovarja jih, jih naslavlja in z gestami kaže nanje. Pogosto pa povezanost z verniki ni tako izrazita, saj je večinoma osredotočen na tekst, takrat le redko pogleda v množico. Čeprav z verniki papež nima pogostega stika, kaže na določenih delih izjemno gorečnost v besedah, o katerih pričuje. Takrat pa v stik z njimi stopa preko besede, v katero je poglobljen, kjer morajo verniki pozorno poslušati, da tako ohranjajo stik z njim. Na določenih točkah pa tudi presenetiti in pogleda med ljudi ter z gesto roke poudarja določene pomembne besede. Ta gesta je zelo pomembna in ima globoko težo za poslušalce.

4.2 Duhovnik Peter Opeka

Peter Opeka je argentinsko-slovenski lazarist in misijonar, rojen leta 1948 v Buenos Airesu v Argentini. Leta 1975 je diplomiral in končal bogoslovje ter bil posvečen v duhovnika. Najbolj znan je po svojem misijonarskem delovanju na Madagaskarju, kjer je leta 1989 začel z reveži graditi tako imenovano »mesto upanja« (Wikipedija 2016). Za razliko od papeža ni tako vpliven, njegovi poslušalci so zato manj številni ter manj zahtevni, saj v veliki večini oznanja preprostim ljudem. Njegove homilije niso strogo v skladu s cerkvenim učenjem kot papeževe, zato je pri svojem pridiganju svobodnejši, ni potrebno, da jih bere, da bi se izognil napakam. Govori prosto, svobodno in je za razliko od papeža tudi lep primer, kakšno mora biti pričevanje v vlogi misijonarja oz. duhovnika.

Analizirali bomo dve njegovi pridigi, eno z obiska v Avstraliji pri tamkajšnjih Slovencih in drugo v Ljubljanski stolnici ob misijonski nedelji, ter za pomoč pri tej analizi tudi pogovor z njim v Unionski dvorani v Ljubljani. V zadnjem primeru ne gre za homilijo, vendar je vseeno dober primer, iz katerega lahko preučimo značaj pridigarja. Prav tako kot pri papežu Frančišku bomo tudi pri njem opazovali vsebino homilij, značaj, govor in odnos z verniki.

4.2.1 Vsebina homilij

Vsebina je podobna kot pri papežu, nanaša se na božjo besedo, vendar je obenem zelo drugačna. Ne razlaga božje besede tistega dne in svoje misli ne gradi na njej in je ne povezuje z aktualnim dogajanjem, temveč je središče njegovih homilij izkušnja božje besede med revnimi. Govori o svoji izkušnji misijonarjenja na Madagaskarju med revnimi. Poleg tega veliko govori o lastni izkušnji vere, o svojem življenju kot duhovnik. Veliko ponavlja stvari, pričuje o izkušnjah, ki ni nujno, da so povezane z božjo besedo, ampak govori na splošno o Bogu in njegovi besedi, o božji ljubezni, o božji previdnosti itd. Središče njegovih homilij je drugje kot pri papežu Frančišku in posledično je različen tudi način pričevanja, kjer pridejo do izraza nekatere lastnosti in retorične spretnosti, ki pri papežu niso izrazite. Veliko govori o lastnih izkušnjah, ni rdeče niti, kot je ta pri papežu. Ne razvija misli tako kot papež, ampak govori o lastni

izkušnji božjega veselja v svojem življenju. Velik pomen v njegovih homilijah ima prav veselje – božje veselje, zaradi Boga.

4.2.2 Značaj

V njegovih homilijah lahko razberemo zelo pozitiven značaj in veselo razpoloženje, ki se kaže skozi celotne pridige. Govori o lastnih izkušnjah, ki so povezane z njegovim življenjem ter izkušnjami božje besede. Skozi to govorjenje izžareva osebno izkušnjo, svoj značaj. Ta je pozitiven, vesel in izžareva resničnost besed, ki pomagajo vernikom, da vanje verujejo. Govori o lastni izkušnji, ki je živa v njem, gre za dejanja, ki ustvarjajo značaj pridigarja. Njegov značaj je težko zaznati preko razlage božje besede, ampak ga prepoznamo preko pripovedovanja o izkušnjah misijonarjenja; »ko sem mislil, da grem, me je božja previdnost poslala na smetišče. In takrat smo se s temi ljudmi na smetišču začeli dvigati.« (Opeka 2013a). Veliko govori o osebnih izkušnjah, preko katerih zaznavamo značaj, ki krepi vero poslušalcev. To pričevanje je zelo vplivno, naredi močan vtis na poslušalce, vendar pa ni v skladu s cerkvenim učenjem, kjer mora biti v središču božja beseda. Peter Opeka sicer govori o božji besedi, vendar pa je v središču njegovih homilij pričevanje o osebni izkušnji – o njegovem misijonarskem življenju. Preko teh izkušenj lahko razberemo pravi značaj, ki potrjuje besede in naredi vtis na poslušalcih. Njegov značaj je lepo viden v homiliji v ljubljanski stolnici: »kako je lepo, ko potujem po svetu in somašujem z duhovniki.« (Opeka 2015). Iz teh njegovih besed lahko razberemo veselost, pozitivnost in spodbudo. Zelo dobro se kaže njegov značaj tudi v dinamiki glasu, ko določene besede poudari z glasom. Iz tega lahko razberemo, da te besede nosi v sebi, da jih razume in jih želi podati vernikom: »Če smo Jezusovi prijatelji, če sledimo Jezusu, če živimo z Jezusom, to življenje je polno sreče, je polno usmiljenja, je polno prijateljstva, je polno veselja. Veselje, da smo odrešeni, vsi odrešeni!« (Opeka 2015).

Je vesel, navdihujoč in goreč. Ima zelo pozitiven odnos do drugih, izraža globoko vero. Tudi sam govori o svojih značajskih lastnostih, o stanovitosti, navdušenju, neutrudnosti, skromnosti, sočustvovanju in zahvaljevanju. Je osebno povezan s poslušalci. Je tudi skrivnosten, močan, zmagovit v svojem delu, ob tem pa kaže iskreno in pristno srce.

4.2.3 Govor

Njegove retorične sposobnosti so zelo dobre. Struktura govora ni jasna, vedno pa začne z uvodnim pozdravom in tako neposredno naslovi poslušalce. Jedro govora nima rdeče niti, saj prehaja iz ene izkušnje na drugo, govori o različnih dogodkih iz svojega življenja; o različnih izkušnjah, kako je izkusil Boga v življenju. Na koncu pa zaključí s pozdravom. Nekatere retorične lastnosti so zelo izvršene, kot so sproščenost v govoru, dinamika glasu, lepota izražanja in obvladovanje okoliščin. Njegov jezik ima določene slovnične napake in zatikanja, na trenutke ni tekoč. Svoj govor pa glede na okoliščine zelo dobro prilagodi, glede na to ali govori na slavnostni maši z veliko verniki ali pa manj številčni publiki. Dinamika glasu je zelo dobra, saj poudari besede, ki so pomembne, ki njemu pomenijo veliko in jih tako želi podati vernikom, da se v njih vtisnejo. Svoj glas glede na besede in pomen prilagaja, tako pritegne vernike k poslušanju in čutenju z njim. Njegov govor je zelo vpliven, saj izžareva zanos, veselje, pozitivnost, predvsem pa zato, ker zanimivo govorno podaja vsebino pridige.

Oznanjuje Boga, njegovo ljubezen, se zahvaljuje, govori o svoji, osebni zgodbi. Vedno pripoveduje o svoji misijonski izkušnji, kjer je izkusil božjo besedo. Veliko pričuje o božji previdnosti: »To je bila božja previdnost, ki nas je vodila in jaz sem to doživel« (Opeka 2015). Govori večinoma o svojem delu na Madagaskarju, o svojih izkušnjah iz življenja, pripoveduje zgodbe, anekdote, pričuje o svojem delu: »sem videl na lastne oči. To je čudež« (Opeka 2015), nima stalne tematike. Pričuje pa tudi o veri in o iskreni pravičnosti, o veselju človeka, ki da veselje za Boga, ter o evharistiji, ki nas združuje. Pripoveduje o osebnih stvareh, o svojih starših, o tem, kako in zakaj je postal duhovnik misijonar. Veliko ponavlja svojo zgodbo o misijonarstvu in njenem uspehu: »že 40 let na Madagaskarju« (Opeka 2015).

V njegovem govoru je čutiti veselje in pozitivnost, govorjenje pa sicer ni točno, besede niso najbolj logično povezane, a njegov način govora pritegne pozornost. Po navadi govori slavnostno, dinamično in glasno.

4.2.4 Odnos z verniki

Z vsemi temi lastnosti značaja in govora ustvarja dialog z verniki, dobro komunikacijo med njimi in Bogom. Za ta dialog je zelo pomembna veselost, ki ustvarja trdnost. Zelo pomembno je tudi, da se neposredno nanaša na vernike, na poslušalce, ki jih naslavlja na začetku, med in na koncu homilije. Svojo izkušnjo Boga prenaša na vernike, nikoli ne bere, temveč govori na pamet, iz sebe in svojih izkušenj. To še dodatno utrdi in ustvari dober dialog z verniki. Ustvarja občestvo z reveži na Madagaskarju in tudi verniki v Sloveniji, katerih vrednote so skupne in temeljijo na božji besedi, na veri v Boga. Takšno občestvo je veliko in predstavlja živo Cerkev v odnosu z Bogom.

Vernike naslavlja »dragi bratje in sestre« (Opeka 2013a) in tako vzpostavi globlji odnos z njimi. Ves čas ima stik z njimi, ta je osebni ter na isti ravni in zato se jim še bolj približa. Ne bere pridige, ampak govori na pamet in tako pričuje neposredno, s svojim življenjem.

5. PRIMERJAVA MED PRIDIGARJEMA

Pridigarja, ki smo ju obravnavali, sta zelo vplivna zaradi vloge v Cerkvi in posledično sta tudi zelo pomembna zaradi številčne publike in prepoznavnosti. Papež mora kot poglavar katoliške Cerkve pridigati v skladu s cerkvenim učenjem, ki se vedno nanaša na božjo besedo in je rdeča nit oznanila, njegov govor mora biti prilagojen velikim množicam in je zato tudi skrbno in predčasno pripravljen s strani strokovnjakov. Misijonar Peter Opeka je pri svojem pridiganju manj omejen, saj je njegova publika manj številčna od papeževe, je preprostejša, homilije pa niso strogo pogojene s cerkvenim učenjem, saj ni nujno, da je dnevna božja beseda v središču oznanila. Zato govori zelo svobodno, na splošno o božji besedi, o Bogu in izkustvu Boga med misijonarjenjem in v svojem življenju. Vsebina njegovega govora se zelo spreminja, saj prehaja iz enega dogodka na drugega, zato ni stalne rdeče niti, kot je ta pri papežu. Bistvo njegovih homilij je torej pričevanje o Bogu skozi izkušnjo misijonarjenja.

Vsebina homilij se zato med papežem in Opeko zelo razlikuje. Papež Frančišek vedno govori o božji besedi tistega dne, ki jo povezuje z aktualnim dogajanjem in s poslušalci, na katere jo naslavlja. Ko je na svetovnem dnevu mladih, božjo besedo poveže z mladimi, jo njim približa, da jo bolje razumejo. Vedno pa njegove homilije temeljijo na sporočilu božje besede, ki je rdeča nit in se od nje ne oddaljuje.

Njun značaj je zelo podoben, saj je pri obeh vesel, pozitiven, opogumljajoč in spodbujajoč. Takšen značaj mora imeti pridigar, ko pričuje o božji besedi. Veselje obeh v oznanjevanju je skupna točka, vendar je pri papežu ta pozitivnost kljub temu manj vidna kot pri Petru Opeki, saj je papež pogosto bolj resen pri pridiganju, tudi zato, ker veliko časa bere in ne govori prosto.

Njun govor ima tako podobnosti kot razlike. Ena od jasnih razlik je ta, da imajo papeževe homilije jasno strukturo z uvodom, jedrom ter zaključkom, medtem ko homilije Petra Opeke nimajo takšne strukture, v kateri bi se razvijala misel od uvoda do zaključka. Njune retorične sposobnosti so kvalitetne in dobro razvite, v določenih delih homilij, ki smo jih obravnavali, pa dobro in jasno zaznane. Dobra je tudi dinamika govora, ki je pri Petru Opeki sicer bolj jasna kot pri papežu, oba se prilagajata publiko, ki ji govorita. Pomembne so tudi geste, s katerimi potrjujeta določene besede v homiliji in jim tako dajeta večji pomen. Ena od razlik je tudi ta, da je papežev govor slovnično

bolj pravilen in jasen, kar je tudi jasno, saj bere z lista. Peter Opeka ima določene nepravilnosti v govoru, saj je prost in bolj spontan od papeževega. Njun govor je zaradi teh lastnosti pomemben za vzpostavljanje dialoga z verniki, ki ga vzpostavljata predvsem z dobrimi retoričnimi lastnosti, z gestami ter z naslavljanjem vernikov oz. poslušalcev. Vse to ustvarja dober odnos med pridigarjem in verniki, ki je hkrati tudi komunikacija med Kristusom in Cerkvijo ter most med Bogom in njegovim ljudstvom. Pri tem pa sta zato oba pridigarja izjemno pomembna, saj sta posrednika v tej komunikaciji.

SKLEP

V našem delu smo v okvir homilije umestili pojem pričevanja. Ugotovili smo, da gre za zelo pomemben in nujen element homilije, saj daje pridigarjevim besedam verodostojnost ter tako pomaga vernikom krepiti njihovo vero. Značaj je tisti element retorike, ki najbolje prepriča vernike o resničnosti besed pridigarja. Značaja pridigarjev, ki smo ju obravnavali, pa se razlikujeta in predstavljata različne lastnosti, ki so potrebne za učinkovito pričevanje. Papež Frančišek je bolj poglobljen v besedo in izraža izjemno vero, predanost besedi, Peter Opeka ima boljše govorne spretnosti ter je poln konkretnih izkušenj božje besede v svojem življenju. Oba kljub tem razlikam izražata osebno vero in povezanost z božjo besedo, ki jo tako na dva različna načina podajata vernikom; papež na intelektualen način, Opeka pa na praktičen način – z izkušnjami. Za učinkovito pričevanje so jasna osnovna načela, in sicer pravi značaj, dober govor ter globok odnos z verniki, vendar neke jasne oblike pričevanja, po kateri bi se pridigarji ravnali, ne moremo postaviti v okvir. V teoriji je ta definirana oblika pričevanja dokaj jasna, vendar se od pridigarja do pridigarja lastnosti razlikujejo, kot smo dokazali tudi na naših dveh primerih. Vse te lastnosti so učinkovite ter imajo isti namen – pričevati o božji besedi. Velja pa načelo, da bolj, kot so lastnosti pridigarja izpopolnjene, bolj je pričevanje učinkovito.

Na zastavljen problem v uvodu dela, kakšno mora biti pričevanje v homiliji, smo ugotovili, da mora izhajati iz osebnosti pridigarja, ki izkušnjo božje besede izžareva preko značaja, govora in odnosa do vernikov. Lahko pa je tudi pričevanje o konkretnih osebnih izkušnjah, ki je bolj razvidno, vendar to pričevanje o osebnih izkušnjah pridigarja med homilijo ni v skladu z učenjem Cerkve, ki daje večji poudarek na razlagi božje besede. Osebne izkušnje so lahko zelo vplivne in se vernikov dotaknejo, vendar niso pomembnejše od božje besede, katere sporočilo ima glavno mesto v homiliji. Zato lahko rečemo, da papež Frančišek pridiga popolnoma v skladu s cerkvenim naukom, torej pričuje o božji besedi ter jo potrjuje s svojo držo, ki izžareva vero v to besedo, Peter Opeka pa pričuje o božji besedi predvsem preko svojih življenjskih izkušenj, ki niso popolnoma v skladu z učenjem Cerkve. Zato lahko rečemo, da so osebne izkušnje zaželeno ter na vernikih naredijo vtis, vendar v okviru homilije ne smejo imeti osrednjega mesta, pred samo razlago božje besede.

Pri našem raziskovanju ostaja nekaj pojmov, ki bi jih bilo mogoče definirati še podrobneje, kot npr. značaj pridigarja, ki je težko opredeljiv in zahteva poznavanje tudi drugih ved. Značaj je tudi lastnost človeka, ki je težje prepoznavna kot sam govor, saj zajema skupek različnih osebnostnih lastnosti govorca. Te lastnosti skupaj ustvarjajo sliko o značaju pričevalca, ki ga moramo dobro poznati in prav tako je potrebno podrobno preučiti tudi njegov nastop (v našem primeru homilije pridigarjev). Poleg tega pa so težko opredeljive tudi govorne lastnosti, ki spadajo v področje retorike ter predstavljajo zelo širok pojem znanja. Zato smo se v našem primeru osredotočili na pomembnejše lastnosti ter s pomočjo njih analizirali homilije pridigarjev.

Poleg naših ugotovitev je moč zaslediti številne odmeve papeževih homilij, ki potrjujejo to, da gre pri njem za »boljše« in »kvalitetnejše« pričevanje. Frančišek pravi, da je bistvo njegove komunikacije »duhovno: božje ljudstvo, sveto božje ljudstvo, ki skupaj hodi proti Jezus Kristusu«. O vlogi pričevanja pa pravi, da se človeku približamo prav preko njega in zato kdor komunicira na ta način, pričuje o resnici in je vreden zaupanja. O tem, da ima papež dobre lastnosti pričevalca, pričajo tudi strokovnjaki, saj zagovarjajo njegove odlične komunikacijske sposobnosti, da na jasen, jedrnat in prodoren način ter s pristnimi gestami prenaša Božjo Besedo ter učenje Cerkve. (Tridente, 2014).

Odzivi na homilije in pridiganje Petra Opeke pa govorijo predvsem o njegovi karizmi, zaradi katere je zelo priljubljen med poslušalci in iz katere je moč zaznati ljubeznivost do vsakega, toplino in moč. Pri njegovem bogoslužju ter homiliji gre za »preprosto bogoslužje preprostega ljudstva in preprostih misijonarjev preprostemu Bogu.« (Božič, 2015). Pri tem ima veliko vlogo njegov značaj, saj je zelo iskren pridigar, karizmatični voditelj ter hkrati skromen človek. Govori z velikim žarom in iz sebe, iskreno, navdušujoče ter o Bogu. (Sešek, 2015).

POVZETEK

Diplomsko seminarsko delo se ukvarja z iskanjem vloge pričevanja znotraj homiletičnega oznanjevanja. Izhaja iz trditve, da je pričevanje za kvalitetno homilijo zelo pomembno in celo nujno. Zato išče, kakšno mora to pričevanje biti in kakšen pomen ima pričevanje za kvalitetno homilijo. Po podrobni analizi in opredelitvi pojmov pričevanja, oznanjevanja ter homilije, avtor pojme med seboj poveže in opredeli odnose med njimi. Tako ustvari ustrezno teoretično podlago, ki nas vodi v jedro samega dela.

V osrednjem delu je najprej v okvir homilije umeščen pomen retorike, povezan s pričevanjem. Definirana jo kot eden ključnih elementov pri pričevanju. Tu se avtor osredotoči na pridigarja, in sicer na njegov značaj, govor ter odnos z verniki. Vsi ti trije elementi so ključni za kvalitetno pričevanje in so lastnosti, ki morajo biti pri pridigarju dovršene. Nato se loti analize dveh pridigarjev oz. pričevalcev, ki sta v današnjem svetu zelo pomembna in vplivna: Papež Frančišek ter lazarist Peter Opeka. Sledi analiza njunih homilij skozi tri elemente; značaj, govor ter odnos z verniki. Ti trije elementi, ki so ključni za kvalitetno pričevanje, so potrjeni s primeri iz določenih odlomkov homilij omenjenih pridigarjev, ki so podrobno analizirani.

Po obširni analizi dveh pridigarjev avtor dokaže, da je pričevanje za kvalitetno homilijo zelo pomembno. To pričevanje se kaže skozi značaj pridigarja, ki z zgle dom pričuje o božji besedi. Primerjava na koncu dela pa pokaže, da sta si pridigarja med seboj različna glede na njuno vlogo v Cerkvi in predvsem glede na način pričevanja, ki ga izražata. Zaključí, da se pričevanje kot pomemben element kvalitetne homilije lahko kaže na različne načine, vedno pa mora izražati vero v božjo besedo, oznanjevanje katere je bistvo homilije.

Ključne besede: homilija, oznanjevanje, pričevanje, retorika, odnos z verniki, papež Frančišek, Peter Opeka.

RIASSUNTO

La tesi tratta della ricerca del ruolo della testimonianza nella predicazione omiletica. Parte dall'argomento che la testimonianza abbia una grande importanza per la qualità dell'omelia e che anzi sia necessaria, perciò indaga di che tipo è questa testimonianza e qual è il suo ruolo per un'omelia di qualità. Dopo un'analisi e definizione dei concetti della testimonianza, della predicazione e dell'omelia, l'autore collega i concetti e definisce i rapporti tra di loro, creando così un'adeguata base teorica che ci porta al nucleo della tesi.

Nella parte centrale il ruolo della retorica connessa alla testimonianza è dapprima collocato nell'ambito dell'omelia. La retorica è, infatti, definita come uno degli elementi essenziali della testimonianza. A questo punto l'autore si focalizza sul ruolo del predicatore, soprattutto sul suo carattere, sulla sua retorica e sul suo rapporto con i fedeli. Tutti questi elementi sono essenziali per una testimonianza di qualità e sono caratteristiche che il predicatore deve sviluppare. Dopodiché avvia l'analisi di due predicatori che nel mondo contemporaneo sono molto importanti e influenti: papa Francesco e il lazzarista Pedro Opeka. Segue l'analisi delle loro omelie attraverso tre elementi: il carattere, la retorica e il rapporto con i fedeli. Questi tre elementi, essenziali per una testimonianza di qualità, sono sostenuti con esempi di parti di omelie dei due predicatori analizzati in maniera dettagliata.

Dopo un'analisi approfondita dei due predicatori, l'autore dimostra che la testimonianza è un elemento molto importante per un'omelia di qualità. Questa testimonianza si riflette nel carattere del predicatore che con il suo esempio testimonia la parola di Dio. La comparazione alla fine della tesi dimostra che i due predicatori sono molto differenti tra di loro in base al loro ruolo nella Chiesa e soprattutto al modo di testimoniare da loro espresso. L'autore conclude affermando che la testimonianza come elemento importante dell'omelia si può manifestare in modi diversi, ma deve sempre esprimere la fede nella parola di Dio, della cui predicazione è l'essenza dell'omelia.

Parole chiave: omelia, predicazione, testimonianza, retorica, rapporto con i fedeli, papa Francesco, Pedro Opeka.

REFERENCE

Aristotel. 2011. *Retorika*. Prev. Matej Hriberšek. Ljubljana: Šola retorike Z&Z.

Božič, Robert. 2015. *40 let duhovništva Petra Opeke*.

[Http://radio.ognjisce.si/sl/170/utrip/18390/](http://radio.ognjisce.si/sl/170/utrip/18390/) (pridobljeno 6. septembra 2016).

Frančišek. 2013a. *Radio Vatican – Webeteam. Vatican player*. 18. decembra.

[Http://www.radiovaticana.va/player/index_fb.asp?language=it&tic=VA_GFFAEQSO](http://www.radiovaticana.va/player/index_fb.asp?language=it&tic=VA_GFFAEQSO)
(00:32) (pridobljeno 18. decembra 2015).

Frančišek. 2013b. *Radio Vatican – Webeteam. Vatican player*. 18. decembra.

[Http://www.radiovaticana.va/player/index_fb.asp?language=it&tic=VA_Q3JT3ORZ](http://www.radiovaticana.va/player/index_fb.asp?language=it&tic=VA_Q3JT3ORZ)
(1:16) (pridobljeno 18. decembra 2015).

Frančišek. 2014. *Radio Vatican – Webeteam. Vatican player*. 18. decembra.

[Http://www.radiovaticana.va/player/index_fb.asp?language=it&tic=VA_MIW2D3U3](http://www.radiovaticana.va/player/index_fb.asp?language=it&tic=VA_MIW2D3U3)
(00:35) (pridobljeno 18. decembra 2015).

Frančišek. 2014. *Apostolska spodbuda, Veselje evangelija, Evangelii gaudium*. Prev. Anton Štrukelj. Ljubljana: Družina.

Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov. 2015. *Homiletični direktorij*. Ljubljana: Družina.

Opeka. 2013a. *Slovenian media house. Stičišče avstralskih Slovencev*. 1. marca.

[Http://www.glasslovenije.com.au/misijonSydneyArhiv_2013.htm](http://www.glasslovenije.com.au/misijonSydneyArhiv_2013.htm) (pridobljeno 18. decembra 2015).

Opeka. 2015. *Pedro Opeka: Vprašali so me: »Kaj vas je navdihnilo, da ste postali duhovnik, misijonar?« »Evagelij.«*. 18. oktobra.

[Http://sl.radiovaticana.va/news/2015/10/18/pedro_opeka_kaj_vas_je_navdihnilo,_da_st_e_postali_misijonar_evangelij/1180137](http://sl.radiovaticana.va/news/2015/10/18/pedro_opeka_kaj_vas_je_navdihnilo,_da_st_e_postali_misijonar_evangelij/1180137) (pridobljeno 18. decembra 2015).

Opeka. 2013b. *Peter Opeka je med nami, pričevanje o pravici in pravičnosti. Pogovor z znanimi osebnostmi.* [Http://4d.rtv slo.si/arhiv/pogovori-z-znanimi-osebnostmi/174253601](http://4d.rtv slo.si/arhiv/pogovori-z-znanimi-osebnostmi/174253601) (pridobljeno 26. julija 2016).

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in avtorji. 2014. *SSKJ, Slovar slovenskega knjižnega jezika.* [Http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika](http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika) (pridobljeno 26. junija 2016).

Sešek, Jure. 2015. *Ti si Peter Opeka!*. [Http://blog.ognjisce.si/jure/2015/09/27/ti-si-peter-opeka](http://blog.ognjisce.si/jure/2015/09/27/ti-si-peter-opeka) (pridobljeno 6. septembra 2016).

Snoj, Alojzij Slavko. 1997. *Homiletika. Priročniki teološke fakultete 12.* Ljubljana: Družina.

Svetopisemska družba Slovenije. 2001-2006. *Sveto pismo na internetu.* [Http://www.biblija.net/biblija.cgi?l=sl&m=&lang=sl](http://www.biblija.net/biblija.cgi?l=sl&m=&lang=sl) (pridobljeno 26. junija 2016).

Tridente, Giovanni. 2014. *La comunicazione di Papa Francesco, ovvero come comunica e cosa chiede ai comunicatori.* [Http://www.sanfrancescopatronoditalia.it/27541_La_comunicazione_di_Papa_Francesco_come_comunica_e_cosa_chiede_ai_comunicatori.php#.V85ySEyyNBc](http://www.sanfrancescopatronoditalia.it/27541_La_comunicazione_di_Papa_Francesco_come_comunica_e_cosa_chiede_ai_comunicatori.php#.V85ySEyyNBc) (pridobljeno 6. septembra 2016).

Wikipedija. 2016. *Papež Frančišek.* 2. maja.

[Https://sl.wikipedia.org/wiki/Pape%C5%BE_Fran%C4%8Di%C5%A1ek](https://sl.wikipedia.org/wiki/Pape%C5%BE_Fran%C4%8Di%C5%A1ek) (pridobljeno 26. junija 2016).

Wikipedija. 2016. *Pedro Opeka.* 6. marca. [Https://sl.wikipedia.org/wiki/Pedro_Opeka](https://sl.wikipedia.org/wiki/Pedro_Opeka) (pridobljeno 26. junija 2016).